

Elveda Sultanahmet Cezaevi

► “Demir kapı”sı, “kör pencere”si, “yastığı, ranzası, zinciri”yle geçmişte pek çok ünlüyü konuk eden Sultanahmet Cezaevi “müze yapılması” ve kültür merkezi olarak “halka açılması” için yapılan tüm itirazlara karşın 12 Eylül 1980 döneminin yasası olan “Turizmi Teşvik Kanunu”na dayanılarak otel yapılıyor.

► Yalnızca kültürel açıdan değil, şehrin 2500 yıllık tarihi dokusu ve mimari açıdan da büyük önem taşıyan Sultanahmet Cezaevi, restorasyon çalışmalarını sürdüren Sultanahmet Turizm AŞ ile Kanada’nın Four Seasons Hotel grubu arasında bugün imzalanacak anlaşmayla, otel olarak hizmet etmek üzere yeni bir döneme başlayacak.

Restorasyon çalışmaları sürdürülen Sultanahmet Cezaevi, daha şimdiden betonun egemenliğine girmiş durumda.

MEHMET DEMİRKAYA

Ahmed Arif’in dediği gibi “Demir kapı”sı, “kör pencere”si, “yastığı, ranzası, zinciri”yle pek çok “ünlü”yü konuk eden Sultanahmet Cezaevi şimdilerde, 5 yıldızlı turistik otel olmaya hazırlanıyor. **Nâzım Hikmet, Aziz Nesin, Refat Ilgaz, Şefik Hüsnü, Kemal Tahir, Çetin Altan, Mehmet Ali Aybar, Necip Fazıl** ve daha nicelerinin rutubetli duvarlarını kokladığı Sultanahmet Cezaevi, “müze yapılması”ve “halka açılması” için yapılan tüm itirazlara karşın 12 Eylül döneminin yasası olan “Turizmi Teşvik Kanunu”na dayanılarak otel yapılıyor.

Topkapı Sarayı’nın o devasa görüntülü kapısının hemen yanından kıvrılıp Kumkapı’ya doğru inerken kirli sarı renkli

duvarları, paslı kapıları, nöbetçi kulübeleri ve duvarlarının üstündeki tel örgüleriyle karşılar sizi Sultanahmet Cezaevi. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin hemen ardından dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in ziyareti edip koğuşlarını gezdiği cezaevinin otel yapılması için yıllar içinde defalarca tasarı hazırlandı. Bina sonunda 49 yıllıkına Sultanahmet Turizm Anonim Şirketi’ne kiralandı.

Otel için imza bugün

Şirket de, otelin işletme işini, merkezi Kanada’da bulunan ve dünyaya yayılmış 44 otele sahip Four Seasons Hotel’e devrediyor. Restorasyon çalışmalarını sürdüren Sultanahmet Turizm AŞ, For Seasons Hotel ile bugün anlaşma imzalayacak. Ve yılların Sultanahmet Cezaevi

böylece artık otel olarak hizmet etmek üzere yeni bir döneme başlayacak.

Tarihi Sultanahmet Cezaevi’nin geçmişi gibi, otel oluş öyküsü de hayli ilginç ve tartışmalı. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi’nin, tartışmaların başladığı 1992 yılında yaptığı bir açıklamada cezaevinin otel yapılmak istenmesine tepkisini şöyle dile getiriyordu: “Son haftalardaki coşkulu etkinliklerle, İstanbul’un özgün ve düzeyli bir kültür odağı haline gelen eski Sultanahmet Cezaevi binası, bir 12 Eylül yasası olan Turizmi Teşvik Kanunu’na dayanılarak gerçek sahiplerinden ve dostlarından koparılacak isteniyor.”

Aynı açıklamada otel uygulamasının diğer çekinceleri ise, “Sultanahmet Cezaevi binası

nın, lüks bir otele çevrilerek kent halkından soyutlanması, salt buradaki kültürel etkinliklerin ‘susturulması’ ile değil, aynı anda kentin 2500 yıllık tarihsel bölgesinin ‘ayrıcılık kesimlere’ teslim edilmesiyle de uygarlık dışı bir anlayışın hâlâ egemen olduğunu gösterir” sözleriyle ifade ediliyordu.

Mimarların çekinceleri

Mimarlar Odası’nın, 9 Kasım 1992 tarihinde “Sultanahmet Cezaevi Otel”i ile ilgili hazırladığı Çekince Raporu’nda ise, şu maddeler yer alıyordu:

1-) Yapının Kültürel Değeri Açısından Çekince: Sultanahmet Cezaevi Binası, ülkemiz mimarlık tarihinde, ‘1. Ulusal Mimarlık Dönemi’ olarak tanımlanan özel bir dönemin

İstanbul’daki özgün örneklerindedir. Proje eki rölevede de ayrıntılarıyla belirlendiği üzere, salt cephe düzeni, bezemeleri ve genel mimari görünüşü ile değil, aynı derecede özgün ve önemli olan iç mekânları, mimarlık tarihi bakımından çok değerli olan volta döşeme gibi strüktürel elemanları, plan yapısı, kütle etkisi ve oranları ile de ‘bütün mimari özellikleriyle korunması gereken’ bir kültür mirası niteliği taşımaktadır.

Bugün dış duvarlar dışındaki bölümlerin tamamen değiştirilmeye başlandığı görülmüyor. Bazı bölgelere kalıp betonlar dökülmüş durumda. Görünüm iç mekânda eskiyi yansıtacak hiçbir şeyin kalmadığı izlenimini veriyor.

2-) Arsanın Arkeolojik Değeri Açısından Çekince:

Söz konusu parsel, 1950’li yıllardan bu yana, İstanbul Tarihi Yarımadada içerisinde, ‘1 Nolu Arkeolojik Alan’ olarak kesin koruma altına alınmış, özel bir bölgede kalmakta ve henüz yüzüne çıkartılmamış Roma ve Bizans dönemine ait arkeolojik kalıntılar bakımından olağanüstü önemi olan bir SİT özelliği taşımaktadır.

Bölgenin bu özelliği, yine Roma ve Bizans dönemlerine ait imparatorluk binalarının bulunduğu yöre olmasından kaynaklanıyor. Bugün cezaevinin ortasında yer alan meydana, bir şey çıkmamış olacak ki beton dökülmüş durumda.

3-) Projenin “Büyümeye Açık” Niteliği Açısından Çekince:

Söz konusu otel tesisi salt Sultanahmet Cezaevi binasının res-

torasyonu ile sınırlı kalmayacak, parselin geri kalan boş kesimlerinde de yeni yapılaşma önerileriyle proje geliştirilecektir. Proje ve raporda açıkça görünen ve önemli ölçüde projenin de biçimlenmesinde etkili olduğu anlaşılan bir karar da yine aynı parseldeki arkeolojik değerlerin korunması; bölgeye ek bir yapı yoğunluğu getirme tehdidi ve var olan tarihsel dokuyu zedelemesi bakımından kaygıyla karşılanmaktadır.

Trafik artacak

Bugün bile inşaatın şantiyesi çevresine yayılmış durumda. Cezaevinden sökülen ahşap malzemeler yığıldıkları yerde otun olmayı bekliyor.

4-) Bölgeye Çekeceği Trafik Yükü Açısından Çekince:

Öngörülen otel tesisi, esasen yaya bölgesi olarak motorlu araç trafiğinden de korunması gereken bir bölgeyi olumsuz yönde etkileyecek, çevredeki özgün tarihsel kent mekânlarını ve yine özgün sokakları fiilen otopark alanlarına haline getirecektir.

Bugün Ayasofya’nın önündeki meydan dahi otopark olarak kullanılıyor. Bu otele müşteriler tramvay ile taşınmayacağına göre bölgedeki trafik sorunları katlanacaktır.

5-) Kullanım (Otel) Amacına Yönelik Çekince:

Bütün bu sakıncaların dışında, Sultanahmet Cezaevi binasının salt konaklama amaçlı bir turistik tesis olarak değerlendirilmesi yerine, kentin kültürel yaşamına katkıda bulunacak bir işlevle yaratılması, daha doğru görülmektedir.

Çabalar yetmedi

Bu raporlar ve yapılan açıklamalar boşa gitti. Cezaevinin otel olması için çalışmalar devam etti. Her şey yıkılıp atıldı. Restorasyon adı altında bir iskelet bırakıldı. Onun da bazı bölümleri değiştirildi. Eğer eskiyi hatırlatacak bir şey olmayacaksa, döneminin mimari özelliklerinin büyük bölümü ortadan kaldırılacaksa, neyin restorasyonu yapılıyor? Sadece bir yurttaşın günün birinde gidip dolaşmasına izin verilmeyecekse, yine o sade yurttaşın, ünlü Türk şairi, büyük usta Nâzım Hikmet bu cezaevinde mapusluk çekmişti diyemeyecekse, neyin restorasyonu yapılıyor?

Konuk ettiği aydınlarla tarihe geçen Sultanahmet Cezaevi’nden bir anı: Yıl 1961 ve mahkûmlar af için eylemde...

‘Bir tarih yok oluyor’

Sultanahmet Cezaevi’nde bir zamanlar hapis yatan ünlü simalardan Mehmet Ali Aybar, cezaevinin otele dönüştürülmesine buruk bir sesle karşı çıkıyor. Aybar, cezaevinin neden otele dönüştürülmemesi gerektiğini ise şöyle anlatıyor: “Sultanahmet’te epeyce hapis yattık, şimdi tam olarak ne kadar yattığımı hatırlamıyorum. Otel yapılmak istenmesi çok ters bir şey. Sultanahmet Cezaevi, Türkiye tarihine geçmiş bir cezaevi. Bilhassa siyasi suçlar işlediği iddia edilenlerin yattığı yer. O nedenle tarihimizin bir parçası. Cumhuriyetin kurulmasıyla oradan demokrasiye geçiş meselelerinde, devletin takındığı tavır dolayısıyla ilerici unsurlara yataklık yapmış, ilerici unsurların yatağı olmuş bir yer. Tarihimizde böylesine bir yere sahip bir binanın otel olmasına kesinlikle karşıyım.”

Yıl 1969 ve askerler Sultanahmet Cezaevi’nde nöbet değiştiriyor. Ve belki de içeride bir yerde, bir şair özgürlüğün türküsünü yazıyor.

